Cuporen lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029
Lausuntopyynnön diaarinumero: VNS 2/2025 vp

5.5.2025

Asia: VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029. Selonteko löytyy osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_2+2025.pdf

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Lausunnonantajan lausunto

Cupore kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029.

Kulttuuripolitiikka kytkeytyy julkiseen talouteen lukuisilla osa-alueilla. Kuten tuoreessa *Kulttuuripoliittisessa selonteossa* (VN 2024:55) todetaan, kulttuuripoliittisille kysymyksille on yhteistä niiden moniulotteisuus. Kulttuuripolitiikka on osa yhteiskuntapolitiikkaa koostuen monista risteävistä aloista ja aiheista aina kasvusta kestävyyteen, eriytymiskehityksestä hyvinvointiin ja viennistä aluepolitiikkaan. (Emt. s. 8.)

Lausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta pyydetään sivistysvaliokunnan toimialan osalta. Cuporen lausunto keskittyy yleisesti kulttuuripolitiikkaan ja sen osana etenkin taiteeseen ja yleiseen kulttuuritoimintaan liittyviin asioihin julkisen talouden suunnitelmassa. Lisäksi kiinnitämme huomiota luovia aloja koskeviin kirjauksiin osana innovaatiopolitiikkaa sekä TKI-toiminnan rahoitusta.

Kulttuuripolitiikka

Julkisella vallalla on merkittävä rooli kulttuurin ja taiteen elinvoiman ylläpitämisessä. Julkisen rahoituksen kautta luodaan edellytyksiä kulttuurin tuotannolle ja kulutukselle sekä edistetään niistä saatavaa arvoa ja hyötyä. (VN 2024:55, s. 10.)

Hallinnollisesti opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävä on huolehtia kulttuurin toimialan lainsäädännöstä, hallintorakenteesta ja -käytännöistä, rahoituksesta, strategisesta ohjauksesta sekä muista yleisistä toiminnan ja sen kehittymisen edellytyksistä.

OKM:n hallinnonalalle kohdentuvat säästöt heikentävät ministeriön mahdollisuuksia toteuttaa sen vastuulla olevia tehtäviä. Julkisen talouden suunnitelmassa valtionavustussäästöistä valtaosa kohdennetaan opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön pääluokille (s. 20). Tämä on ristiriidassa suhteessa suunnitelmassa mainittuun hallituksen tavoitteeseen turvata hyvinvointiyhteiskunnan tärkeimpien palveluiden rahoitus myös tuleville sukupolville (s. 20).

Suomalaisen yhteiskunnan peruspalveluihin kuuluvat kirjastot, yleinen kulttuuritoimi ja taiteen perusopetus, joita rahoitetaan osana kunnan peruspalvelujen valtionosuutta. Hallitus päätti puoliväliriihessä leikata kuntien valtionosuuksia 75 milj. eurolla vuodesta 2026 alkaen (s. 73). Julkisen talouden suunnitelmassa uusina huomioitujen hallituksen päätösten vaikutus on kuntataloutta heikentävä (s. 70). Tämä vaarantaa kulttuuritoiminnan järjestämistä ja resursointia osana kuntien peruspalveluja sekä palvelujen yhdenvertaista saatavuutta eri puolilla Suomea asuville kuntalaisille.

Kulttuurin osuus Suomen valtiontalouden kokonaisuudesta on jo nykyisellään pieni. Esimerkiksi vuonna 2023 kulttuurirahoituksen osuus valtion tilinpäätöksessä oli noin 1,53 miljardia euroa (Sokka & Nokela 2024). Tämä vastasi noin kahta prosenttia kaikista valtion kuluista (77,6 miljardia euroa vuonna 2023[1]). Ilman YLE:n rahoitusta valtion kulttuurirahoitus oli kyseisenä vuonna 1,1 miljardia euroa (1,4 % kuluista yhteensä) ja taiteen ja kulttuurin budjettiluokan 29.70 Taide ja kulttuuri osuus noin 613 miljoonaa euroa (0,8 % kuluista yhteensä).

Tässä kokonaisuudessa taiteen ja kulttuurin rahoituksesta leikkaaminen voi tuoda vain erittäin marginaalista rahallista säästöä. Kuitenkin taiteen ja kulttuurin pienessä rahoitusosuudessa pienetkin muutokset ovat suhteessa isoja, ja niillä on huomattavia vaikutuksia osana laajempaa taiteen ja kulttuurin systeemiä ja sen elinvoimaa.

Pientenkin muutosten merkitys on tärkeä tunnistaa myös, kun osana vuoden 2026 talousarvioesityksen valmistelua päätetään edelleen kohdentamattomista OKM:n hallinnonalan toimintamenosäästöistä ja tuottavuussäästöistä (3,6 milj. euroa v. 2026 ja 5,1 milj. euroa vuodesta 2027 alkaen).

Hyvinvointialueilla edistetään Suomessa monin tavoin vakiintunutta kulttuurihyvinvointitoiminnan toteutusta. Julkisen talouden suunnitelmaa koskevan selonteon mukaan vuonna 2024 hyvinvointialueiden yhteenlaskettu tulos oli edelleen alijäämäinen, mutta menojen kasvu hidastui selvästi vuodesta 2023. Kuluvana vuonna alueiden tuloksen ennustetaan kääntyvän niukasti ylijäämäiseksi. (Emt. s. 56). Hyvinvointialueiden tiukka rahoitustilanne vaikuttaa osaltaan alueiden mahdollisuuksiin toteuttaa kulttuurihyvinvointitoimenpiteitä käytännössä.

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että julkisiin menoihin ja tuloihin suoraan vaikuttavien toimenpiteiden ohella on tärkeää huolehtia talouden kasvuedellytyksistä (s. 4). Ostovoiman kasvattamisen kautta kansalaisilla on mahdollisuus käyttää yhä kattavammin myös kulttuurin ja luovien alojen palveluita,

mutta palveluiden monipuolisen tarjonnan, uusien sisältöjen luomisen, sekä palveluiden tasa-arvoisen käytön kannalta tarvitaan julkista rahoitusta.

Luovat alat ja TKI-toiminta

TKI-toiminnan tukeminen eri rahoitusrakenteiden kautta korostuu monessa kohtaa valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta ja siinä esitetään tuleville vuosille merkittäviä lisäyksi yritysten T&K-toiminnan vauhdittamiseen (s. 21).

TKI-panostukset perustuvat pyrkimykseen vahvistaa kilpailukykyä, edistää talouskasvua ja kehittää uusia liiketoimintamahdollisuuksia teknologian ja digitalisaation muovaamassa ympäristössä. Lisäksi niiden avulla etsitään ratkaisuja laajempiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. (VN 2024).

Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa keskitytään laaja-alaisiin tavoitteisiin kuten hallituskaudella toteutettavaan kulttuuripoliittiseen selontekoon sekä sen yhteydessä tehtävään poikkihallinnolliseen luovien alojen kasvustrategiaan. Luovilla aloilla korostuu tarve hallinnonalojen väliselle vuorovaikutukselle ja yhteistyölle.

Tuoreessa kulttuuripoliittisessa selonteossa todetaan, että TKI-toimintaa ja -rahoitusta ei ole kytketty riittävästi luovien alojen edistämiseen, vaikka talouskasvun ja kilpailukyvyn kannalta kulttuuri- ja luovat alat ovat merkittävää perusteollisuutta ja elämystaloutta (s. 53).

Luovien alojen merkitys innovaatioissa tunnistetaan kansainvälisesti yhä paremmin ja luovien alojen nähdään kytkeytyvän tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) tukemiseen ja edistämiseen. TKI-rahoitus on kuitenkin kohdistunut teknologia- ja teollisuusaloille, eikä luovien alojen monialainen ja kokeileva luonne aina sovi olemassa oleviin TKI-rahoitusmalleihin. Tukea on siksi usein vaikeata hyödyntää luovilla aloilla. (Sokka ym. 2025.) Cupore haluaakin nostaa esiin luovien alojen yritystoiminnan tukijärjestelmien kehittämistarpeen, joka edellyttää myös räätälöidyn rahoituksen kohdentamista luoville aloille.

Lähteet

Sokka, S. & Nokela, S. (2024). *Valtio rahoitti kulttuuria vuonna 2023 yli miljardilla eurolla*. https://www.cupore.fi/uutishuone/valtion-rahoitus-kulttuurille-2023/

Sokka, Sakarias, Karttunen, Sari & Luonila, Mervi (2025). *Luovat alat kulttuuri-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikassa. Hajanaisista hallintorakenteista ilmiöpohjaiseen ohjaukseen*. Cuporen työpapereita 24. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/julkaisut/luovi/#

Valtioneuvosto (2024). *Kulttuuripoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:55.